

Daniel Dzienisiewicz

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

dzienis@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0003-0400-5143

CZY POTRZEBNA JEST REFORMA SYSTEMU TRANSKRYBOWANIA TEKSTÓW W JĘZYKU ROSYJSKIM ZA POMOCĄ LITER POLSKIEGO ALFABETU? PRZYCZYNEK DO DYSKUSJI NAD REGUŁAMI KONWERSJI WRAZ Z PREZENTACJĄ PEWNYCH ROZWIĄZAŃ

1. WPROWADZENIE

W zamierzeniu autora niniejszy artykuł ma stanowić przyczynek do dyskusji nad obecnym i przyszłym kształtem zasad transkrybowania tekstów w języku rosyjskim za pomocą liter polskiego alfabetu, w szczególności zaś dotyczy kwestii zasadności wprowadzenia zmian w obowiązującym systemie konwersji. W artykule zaprezentowano ponadto sposoby udoskonalenia aktualnych reguł transkrypcji, które chcielibyśmy poddać pod dyskusję. Zanim przejdziemy do dalszych rozważań, odnotujmy, że omawiana problematyka była wcześniej przedmiotem analiz. Już Irena Dulewiczowa w monografii pt. *Transkrypcja i transliteracja wyrazów rosyjskich* wydanej w 1981 roku wskazywała, że w tekstach operujących leksyką rosyjską rzadko przestrzegane są reguły transkrypcji. Jako przyczynę tego zjawiska badaczka podawała rozproszenie reguł i przykładów ilustrujących ich stosowanie w wydawnictwach normatywnych (np. w słownikach ortograficznych), jak również fakt, że w wielu wypadkach są one niejednoznaczne (Dulewiczowa 1981: 5–6). Jak postaramy się dowieść dalej, problemy zidentyfikowane przez tę autorkę nie zostały dotąd w zadowalający sposób rozstrzygnięte, dlatego uznajemy, że potrzebne jest ponowne podjęcie tego tematu.

2. ZAKRES POJĘCIA TRANSKRYPCJI – PRZEGLĄD DEFINICJI

W celu wprowadzenia do tematyki niniejszego artykułu przywołajmy najważniejsze wiadomości dotyczące transkrypcji, z których większość została przez nas omówiona we wcześniejszych tekstach poświęconych tej problematyce (Dzieniaśiewicz 2019, 2023; Dzieniaśiewicz, Dzieniaśiewicz 2020; Dzieniaśiewicz, Graliński 2023). Jak wskazywaliśmy w przywołanych pracach, pojęcie transkrypcji rozumiemy zgodnie z definicją głoszącą, że stanowi ona sposób konwersji tekstu sprowadzający się do maksymalnie wiernego zastąpienia dźwięków jednego języka zapisywanych przy użyciu określonego alfabetu za pomocą znaków innego alfabetu. Ten rodzaj transkrypcji (w odniesieniu do języka rosyjskiego) określane jest także mianem *transkrypcji bibliotecznej* – jak zauważają Stanisław Jodłowski i Witold Taszycki, transkrypcja biblioteczna polega na „oddawaniu w przybliżeniu brzmień rosyjskich w ramach systemu ortograficznego polskiego” (Jodłowski, Taszycki 1985: 128).

W literaturze przedmiotu równoległe wyróżniany jest jednak także inny typ zmiany tekstu rosyjskiego, nazywany *transkrypcją wydawniczą* (tj. transkrypcją stanowiącą rezultat praktyki wydawniczej), która różni się od transkrypcji bibliotecznej „poszerzeniem także pewnych brzmień czy zakończeń wyrazów” – dotyczy to m.in. nazw geograficznych, które zostały dawniej ustalone i mają mniej lub bardziej spolszczoną postać, np. *Irkuck* (zamiast *Irkutsk*), *Nowogród* (zamiast *Nowgorod*) czy *Psków* (zamiast *Pskow*), jak również nazwisk, np. *Paustowski* (zamiast *Paustowskij*), *Bięły* (zamiast *Bięłyj*) (Jodłowski, Taszycki 1985: 128, 131–132).

Należy przy tym zauważyć, że treść definicji transkrypcji może uwydatniać różne jej aspekty w zależności od perspektywy przyjętej przez autorów konkretnego opracowania. Większość z nich akcentuje fakt, że transkrypcja ma na celu przybliżone oddawanie brzmienia określonego języka – taką definicję proponuje np. WSOF, zob.: „Transkrypcja to odtworzenie tekstu pisanego jednym alfabetem za pomocą innego alfabetu (albo innych zasad ortograficznych). Transkrypcja tekstów obcych w języku polskim polega na zapisie tych tekstów zasadniczo zgodnie z ich oryginalną wymową (wymaga więc od transkrybującego znajomości języka oryginału)” (WSOF: LXXIII–LXXIV). Również EJP (s. 403) informuje, że „Transkrypcja jest to zastępowanie w pisowni jednego systemu graficznego, zwykle jednego alfabetu, przez inny, przy czym chodzi o oddanie – choćby przybliżone – wymowy, a nie liter, jak przy transliteracji”. Funkcjonują jednak także inne ujęcia. Choć I. Dulewiczowa utrzymuje, że istotą transkrypcji wyrazów rosyjskich jest w rzeczy samej zastąpienie tekstu zapisanego za pomocą jednego systemu pisma tekstem zapisanym przy użyciu innego systemu graficznego, to zdaniem autorki reguły konwersji obejmują wyłącznie niektóre właściwości fonetyczne, ściśle umocowane w tradycji i uzusie. Zgodnie z twierdzeniem I. Dulewiczowej transkrypcja niekoniecznie stanowi zatem wierne odwzorowanie warstwy dźwiękowej języka oryginału (Dulewiczowa 1981: 17) – por. słowa

badaczki dotyczące systemu transkrypcji współczesnego języka rosyjskiego: „Nie jest to zasada transkrypcji fonetycznej w sensie ścisłym, gdyż nie uwzględnia wszystkich właściwości głosek, lecz tylko pewien wybór tych cech, które pozwalają w przybliżeniu oddać poprzez nasz system ortograficzny specyfikę dźwiękową języka rosyjskiego” (Dulewiczowa 1981: 17).

W związku z powyższym odnotujemy, że nie wszystkie definicje słownikowe uwzględniają kwestię oddawania wymowy w tekście transkrybowanym, przez co ich zakres można mylnie utożsamiać z pojęciem transliteracji (zob. dalej). Tak więc np. w USJP zamieszczono następującą definicję wyrazu *transkrypcja*: „zastępowanie (w pisowni wyrazów) jednej konwencji graficznej inną”. Por. także inne eksplikacje znaczeniowe, np. SWJP – „zamienianie w pisowni wyrazów znaków jednej konwencji graficznej znakami innej konwencji; tekst napisany w ten sposób”; ISJP – „transkrypcja jakiegoś tekstu to przekazanie go w innej konwencji graficznej, np. w innym alfabecie”; WSJP PAN – „przekazanie jakiegoś tekstu w innej konwencji graficznej, np. w innym alfabecie”, „tekst powstały jako wynik przekazania go w innej konwencji graficznej”. Wyłącznie DS informuje, że „transkrypcja to przekształcenie graficzne tekstu z uwzględnieniem wymowy: zastępowanie znaków określonego alfabetu znakami alfabetu drugiego; głównym celem transkrypcji jest oddanie warstwy brzmieniowej języka”¹. Wskazuje się, że sfera zastosowania transkrypcji obejmuje biblioteki szkolne, publikacje popularne, prasę i literaturę (SOJP: 149).

Należy zauważyć, że innym sposobem transpozycji tekstu jest transliteracja, która – w odróżnieniu od transkrypcji – dotyczy wyłącznie warstwy graficznej i polega na oddawaniu znaków określonego systemu pisma za pomocą znaków innego systemu graficznego bez uwzględniania wymowy, przez co nie wymaga od osoby tego dokonującej znajomości języka oryginału (por. Lachur 2004: 89) – zob. definicję zawartą w WSOF (LXXIV): „Transliteracja to odwzorowanie tekstu napisanego w jednym alfabecie w innym alfabecie na podstawie ściśle określonych reguł odpowiedniości między poszczególnymi literami obydwu alfabetów. Jest ona jednoznaczna i dlatego stosowana w dokumentacji naukowej, w katalogach bibliotecznych, bibliografiach, cytatach itp. (nie wymaga od transliterującego znajomości języka oryginału)”². Transliteracja wykorzystywana jest w pracach naukowych, m.in. z zakresu

¹ W tym miejscu wyjaśnijmy, że przedmiotem naszej uwagi nie jest wysoce precyzyjna transkrypcja fonetyczna dokonywana z wykorzystaniem międzynarodowego alfabetu fonetycznego (MAF; ang. IPA – *International Phonetic Alphabet*), lecz transkrypcja przybliżająca wymowę języka oryginału wyłącznie za pomocą znaków alfabetu określonego języka.

² Zob. również definicje zarejestrowane w innych opracowaniach, np. w EWJP (s. 359): „Transliteracja – system przetransponowywania tekstów zapisanych w określonym alfabecie za pomocą liter innego alfabetu, np. tekstów pisanych grażdanką za pomocą alfabetu łaćnińskiego. T. od transkrypcji różni się tym, że nie uwzględnia wartości fonetycznej transliterowanych tekstów: t. oddaje tylko litery”; SWJP: „transponowanie tekstu pisanego znakami danego alfabetu, wykorzystujące zasadę ścisłej odpowiedniości literowej wyrazów obu tekstów; zwykle stosowane przy pisaniu bibliografii i tworzeniu

językoznawstwa, opisach katalogowych i bibliotekach uniwersyteckich, tj. w sytuacjach, w których zachodzi potrzeba wiernego odzwierciedlenia graficznej strony tekstu oryginalnie zapisanego za pomocą innego alfabetu (SOJP: 149). Ze względu na odmienny charakter obu sposobów zapisu (ukierunkowanie transkrypcji na odzwierciedlanie warstwy dźwiękowej oraz dążenie do oddawania oryginalnego zapisu przez transliterację) zasady transliteracji języka rosyjskiego nie będą przedmiotem naszego zainteresowania.

3. OBOWIĄZUJĄCE ZASADY TRANSKRYBOWANIA TEKSTÓW ROSYJSKICH

Jak głosi dokument pt. *Zasady latynizacji alfabetu rosyjskiego* zamieszczony na stronie internetowej gov.pl, „Zasady polskiej transkrypcji fonetycznej alfabetu rosyjskiego zostały opracowane przez Komitet Językoznawstwa PAN (uchwała z dnia 20 stycznia 1956 r.). Są one uproszczoną konwersją – nie oddają wszystkich możliwych wariacji (przekształceń), jakim ulegają głoski w języku rosyjskim. Polega na przybliżonym odzwierciedleniu wymowy poszczególnych liter lub ich grup, a nie faktycznej wymowy całej nazwy”³. Pierwotnie omawiany zestaw reguł transkrypcji ogłoszony został w pracy *Pisownia polska. Przepisy – słowniczek* (Klemensiewicz 1957: 43–58). System ten miał jednak swój pierwowzór w postaci reguł opublikowanych w 1934 roku w pracy *Projekt transkrypcji z języka rosyjskiego na język polski* przez Polskie Towarzystwo dla Badań Europy Wschodniej i Bliskiego Wschodu (Lednicki 1934), które wykazywały duże podobieństwo do zasad ogłoszonych w 1957 roku, powszechnie określanych mianem *transkrypcji PWN*. Poniżej przytoczono aktualnie obowiązujące zasady transkrypcji umieszczone na stronie internetowej wydawnictwa PWN⁴:

Literę *a* oddajemy przez *a*, np. адрес – *adries*.

Literę *б* oddajemy przez *b*, np. баба – *baba*.

Literę *в* oddajemy przez *w*, np. вода – *woda*.

Literę *г* oddajemy przez *g*, np. Гоголь – *Gogol*, книга – *kniga*; także gdy *г* jest wymawiane jako *w*: еро – *jego*.

Literę *д* oddajemy przez *d*, np. дорога – *doroga*.

Literę *е* oddajemy przez:

---

katalogów bibliotecznych”; SJPSz: „sposób zapisywania tekstu pisanego w jednym alfabecie literami innego alfabetu, oparty na zasadzie ścisłej odpowiedniości literowej wyrazów obu tekstów; stosowany przede wszystkim w katalogach bibliotecznych, w bibliografii”.

³ Zob.: <https://www.gov.pl/web/ksng/zasady-latynizacji> [dostęp: 15.05.2024].

⁴ Zob.: <https://sjp.pwn.pl/zasady/308-76-B-Transkrypcja-wspolczesnego-alfabetu-rosyjskiego;629697.html> [dostęp: 15.05.2024]; por. SOJP: 150–152.

- 1) *je* – на początku wyrazu, po samogłoskach i ро ъ, ь, np. Елена – *Jelena*; дует – *dujet*; объехал – *objechał*, фельетон – *fieljeton*;
- 2) *e* – ро ж, л, ц, ч, ш, щ, np. жена – *żena*, Лермонтов – *Lermontow*, цена – *cena*, Чернышевский – *Czernyszewskij*, шелест – *szelest*, щека – *szczeka*; w nazwiskach obcego pochodzenia e po wszystkich spółgłoskach transkrybujemy jako *e*, np. Еренбург – *Erenburg*, Мендельсон – *Mendelson*;
- 3) *ie* – ро wszystkich innych spółgłoskach, np. дед – *died*, семь – *siem'*, земледелец – *ziemledielec*.

Litereŕ *ë* oddajemy przez:

- 1) *jo* – на początku wyrazu, po samogłoskach i ро ъ, ь, np. ёлка – *jołka*, её – *jejo*, объём – *objom*, Соловьёв – *Sołowjow*;
- 2) *o* – ро ж, л, ч, ш, щ, np. жёлтый – *żołtyj*, лёд – *lod*, Пугачёв – *Pugaczow*, шёл – *szoł*, щёлкать – *szczokał'*;
- 3) *io* – ро wszystkich innych spółgłoskach, np. нёс – *nios*, орёл – *orioł*, пёс – *pios*.

Litereŕ *ж* oddajemy przez *ż*, np. жалко – *żałko*.

Litereŕ *з* oddajemy przez *z*, np. залог – *załog*.

Litereŕ *и* oddajemy przez:

- 1) *i*, np. игра – *igra*, Никита – *Nikita*; również ро ч, щ, np. чистый – *czistyj*, щиток – *szcitolok*;
- 2) *ji* – ро ь, np. Коробьин – *Korobjin*;
- 3) *y* – ро ж, ц, ш, np. жила – *żyła*, цитра – *cytra*, шило – *szyło*.

Litereŕ *й* oddajemy przez *j*, np. май – *maj*.

Litereŕ *к* oddajemy przez *k*, np. как – *kak*.

Litereŕ *л* oddajemy przez:

- 1) *l* – przed e, ё, и, ь, ю, я, np. левый – *lewuj*, лёд – *lod*, липа – *lipa*, моль – *mol*, любой – *luboј*, Ляля – *Lala*;
- 2) *ł* – przed spółgłoskami, przed samogłoskami a, o, y, ы oraz na końcu wyrazu, np. долгий – *dołgij*, лапа – *łapa*, лоза – *łoza*, лук – *łuk*, лысый – *łysyj*, стол – *stoł*.

Litereŕ *м* oddajemy przez *m*, np. монарх – *monarch*.

Litereŕ *н* oddajemy przez *n*, np. народ – *narod*.

Litereŕ *о* oddajemy przez *o*, np. городской – *gorodskoj*.

Litereŕ *п* oddajemy przez *p*, np. полно – *połno*.

Litereŕ *р* oddajemy przez *r*, np. речь – *riecz*.

Litereŕ *с* oddajemy przez *s*, np. сани – *sani*.

Litereŕ *т* oddajemy przez *t*, np. труд – *trud*.

Litereŕ *у* oddajemy przez *u*, np. укроп – *ukrop*.

Litereŕ *ф* oddajemy przez *f*, np. факт – *fakt*.

Litereŕ *х* oddajemy przez *ch*, np. хорошо – *choroszo*.

Litereŕ *ц* oddajemy przez *c*, np. цена – *cena*.

Litereŕ *ч* oddajemy przez *cz*, np. чудесно – *czudiesno*.

Litereŕ *ш* oddajemy przez *sz*, np. шаг – *szag*.

Litereŕ *щ* oddajemy przez *szcz*, np. щука – *szczuka*.

Litereŕ *ъ* pomija się, np. объём – *objom*.

Litereŕ *ы* oddajemy przez *y*, np. пышка – *pyszka*.

Litereŕ *ь* oddajemy przez *'* – znak zmiękczenia, np. будьте – *bud'tie*, словарь – *słowar'*; znak jest pomijany, gdy występuje ро л, ж, ш, ч, щ oraz przed samogłoską.

Literę э oddajemy przez *e*, np. поэт – *poet*.

Literę ю oddajemy przez:

- 1) *ju* – na początku wyrazu oraz po samogłoskach i po ъ, ь, np. южный – *jużnyj*, даю – *daju*, адъютант – *adjutant*, бью – *bju*;
- 2) *u* – po л, np. люблю – *lublu*;
- 3) *iu* – po innych spółgłoskach, np. Тютчев – *Tiutczew*, сюда – *siuda*.

Literę я oddajemy przez:

- 1) *ja* – na początku wyrazu oraz po samogłoskach i po ъ, ь, np. Яковлев – *Jakowlew*, моя – *moja*, объяснить – *objasnit'*, семья – *siemja*;
- 2) *a* – po л, np. Коля – *Kola*;
- 3) *ia* – po innych spółgłoskach, np. нося – *nosia*, мясо – *miaso*.

Informacja zawarta w SOJP (s. 152) głosi, że powyższe reguły winny znajdować zastosowanie w transkrypcji dokonywanej dla celów bibliotecznych, natomiast dla potrzeb wydawniczych powinno się stosować reguły tzw. transkrypcji wydawniczej. Jak wspomniano, transkrypcja wydawnicza stanowi pewnego rodzaju rozszerzenie reguł transkrypcji PWN w zakresie zapisu nazw własnych. Autorzy SOJP (s. 152–153) wymieniają łącznie 12 zasad transkrypcji wydawniczej (w tej kwestii por. także: Jodłowski, Taszycki 1985: 131–133), obejmujące m.in.: stosowanie spolszczonych nazw miejscowych (jeśli istnieją), np. Орёл – *Orzeł*; zapis przymiotnikowych grup spółgłoskowych, takich jak np. -тск-, -хск- i -дск-, odpowiednio przez *-ck-*, *-sk* i *-dzk*, np. советский – *sowiecki*, казахский – *kazaski*, волгоградский – *wołgogradzki*; oddawanie nazwisk zakończonych na *-ский*, *-цкий* i in. przez *-ski*, *-cki* oraz ich polską odmianę, np. Паустовский – *Paustowski*, *Paustowskiego*, Белецкий – *Bielecki*, *Bieleckiego*.

Warto jednak zauważyć, że takie mnożenie rodzajów zapisu może prowadzić do chaosu w rozwiązaniach graficznych stosowanych w opracowaniach normatywnych. Na ten temat wypowiedziała się m.in. I. Dulewiczowa, wskazując, że warunkiem wyboru poprawnej formy (transkrybowanej lub spolszczonej) jest znajomość sytuacji językowej – zob.: „Ustalenie sytuacji językowej pozwala uniknąć wielu kolizji poprawnościowych; dużą pomocą byłoby tu konsekwentne podawanie w opracowaniach normatywnych obok formy spolonizowanej danego wyrazu rosyjskiego również jego formy transkrybowanej [...]” (Dulewiczowa 1981: 7–8).

Na zakończenie powyższych rozważań należy również wspomnieć, że obecnie transkrypcji i transliteracji różnych systemów pisma (nie tylko języka rosyjskiego) można dokonywać bez konieczności uczenia się jej zasad, z wykorzystaniem bezpłatnych aplikacji, jak np. serwis [ushuaia.pl](https://www.ushuaia.pl)⁵.

⁵ Zob. <https://www.ushuaia.pl/transliterate/> [dostęp: 15.05.2024].

4. DOTYCHCZASOWA KRYTYKA SYSTEMU TRANSKRYPCJI PWN

Dotychczas wobec omówionego powyżej systemu transkrypcji PWN formułowano pewne zastrzeżenia, przede wszystkim dotyczące rozdźwięku między dążeniem do oddawania brzmienia wyrazów rosyjskich a brakiem realizacji tego postulatu w treści zasad (por. Dzienisiewicz, Graliński 2023; Dulewiczowa 1993: 65; Dulewiczowa 1981: 17, 23; Fedorushkov 2018: 9). Jak zauważyliśmy w artykule Dzienisiewicz, Graliński 2023, dezyderatowi dążenia do oddawania wymowy rosyjskiej w tekście transkrybowanym przeczy reguła mówiąca o zapisie rosyjskiej litery *o* przy pomocy polskiej litery *o* bez względu na jej pozycję w wyrazie, również w sylabach bezprzyciskowych, w których w języku rosyjskim wymawiana jest głoska [a]⁶. Innym wspomnianym w powyższym artykule mankamentem jest bezwyjątkowy zapis litery *z* jako *g*, także w pozycjach, w których w języku rosyjskim wymawiana jest ona jako [v], tj. w formach przymiotników, zaimków i imiesłówów przymiotnikowych rodzaju męskiego i nijakiego. Ponadto kontrowersje budzi zapis wyrazów *что* i *чтобы* jako *czto* i *czto* zamiast *sztto* i *sztto*, a także zapisy *tsia* i *t'sia* zamiast *ca* w formach trzeciej osoby liczby pojedynczej oraz w formach bezokolicznika czasowników zwrotnych⁷. Jak wskazano w artykule Dzienisiewicz 2023, pozostałe reguły transkrypcji PWN stosunkowo dobrze oddają wymowę rosyjską (np. zapis litery *y* zamiast *i* po literach *ж*, *ш* i *ц*), jednak i do części z nich można odnieść się krytycznie (zob. dalej).

Powyższe rozważania pokazują, że zasady transkrypcji PWN nie są konsekwentnie ukierunkowane na oddawanie wymowy rosyjskiej. W związku z tym I. Dulewiczowa wskazuje, że są one „systemem umownym dalekim od ścisłości” (Dulewiczowa 1981: 23; por. Dzienisiewicz 2023). Zdaniem badaczki stan ten prowadzi do naruszeń reguł transkrypcji w różnych typach tekstów, m.in. w literaturze pięknej (Dulewiczowa 1993: 68). I. Dulewiczowa zauważa, że niekonsekwencje w obowiązującym systemie transkrypcji w zakresie odzwierciedlenia warstwy brzmieniowej języka rosyjskiego spowodowane są niedostatecznym wykształceniem odbiorców reguł („przeciętnych czytelników”) oraz faktem, że reguły te powinny być możliwie przystępne (Dulewiczowa 1981: 18). Wychodząc z powyższych założeń, nieoddawanie akania w transkrypcji PWN badaczka tłumaczy tym, że jego konsekwentne zaznaczanie „zacierałoby etymologiczną sylwetkę wyrazu” (Dulewiczowa 1981: 23). W podobny sposób wyjaśnia zapis litery *g* zamiast *w* w formach dopełniacza liczby pojedynczej przymiotników, liczebników, imiesłówów i zaimków rodzaju męskiego

⁶ Zjawisko to nosi nazwę *akania* i nie występuje jedynie w narzeczu północnorosyjskim (zob. Sawicka 2007: 332–333).

⁷ Por. <https://www.gov.pl/web/ksng/zasady-latynizacji> [dostęp: 15.05.2024].

i nijakiego, pisząc, że zastosowanie odmiennego zapisu „kolidowałoby z ortografią tych wyrazów”.

Argumenty I. Dulewiczowej stoją jednak w sprzeczności z przytoczonymi wcześniej definicjami mówiącymi o tym, że dokonywanie transkrypcji wymaga legitymowania się znajomością języka oryginału (WSOF). Za zasadne uznajemy postawienie pytania, w jaki sposób transkrypcja może stać się „przystępna dla przeciętnego czytelnika” (tj. informować go o wymowie wyrazów rosyjskich), jeżeli dotychczasowe rozwiązania oddają wymowę rosyjską w sposób wybiórczy (w tej kwestii zob. Dulewiczowa 1993: 65; Dzienisiewicz 2023). W świetle takiego ujęcia problemu dążenie do ukazania sylwetki etymologicznej wyrazu (*vide*: nieoddawanie akania) czy zapisu ortograficznego (*vide*: zapis litery *g* zamiast *w* w formach dopełniacza) jawi się jako koncepcja błędna, niepotrzebnie zbliżająca zapis transkrybowany do transliteracji. Należy przy tym podkreślić, że krytykowanie przez nas aktualnego systemu transkrypcji nie ma na celu zbliżenia transkrypcji bibliotecznej do transkrypcji fonetycznej *sensu stricto*, gdyż w naszej ocenie stanowiłoby to zbyt dużą komplikację zasad zapisu (tendencję tę można zaobserwować z kolei np. w omówionej dalej propozycji Jurija Fiedoruszkowa), lecz taką modyfikację zastanych reguł, by w większym stopniu odzwierciedlały one wymowę rosyjską z wykorzystaniem znaków alfabetu polskiego.

Jak odnotowano, krytykę systemu transkrypcji PWN formułował również J. Fiedoruszkow, który zauważył, że „Zasady te [...] w niewielkim stopniu oddają wymowę [...]” (Fedorushkov 2018: 9). W *Kieszonkowym słowniku piłki nożnej* badacz ten zastosował transkrypcję PWN, ale zmodyfikował ją przez wprowadzenie autorskich rozwiązań. Miały one jednak charakter doraźny i służyły wyłącznie lepszemu oddaniu wymowy rosyjskiej w przywołanym słowniku, gdyż autor nie zaproponował całościowego zestawu reguł konwersji. Ustalenia J. Fiedoruszkowa stanowią mimo to dla piszącego te słowa punkt odniesienia w zakresie ewentualnych zmian w obowiązującym katalogu reguł transkrypcyjnych, dlatego wymagają przytoczenia. Tak więc autor ten dokonał modyfikacji w zakresie oddawania w tekście polskim: akania (np. *swabody*, *pażalusta*), bezdźwięczności/dźwięczności (np. *pojest*, *aftobus*, *p'er'esatka*, *wagzal*), redukcji jakościowej samogłosek (*maszyna ni zawodica*; *wa skol'ka mn'e abajdioca rimont maszyny*; *agriss'iwnaje pawid'enije*; *izwinit'e ja ni znaju*; *izwinit'e można zaplatit' kreditkaj / naličnymi*; *dusz ni rabotajet*; *ciwyje* (чавые); *b'epar'atki sridi bal'el'sikaf*), a także miękkości spółgłosek (*pr'ama*; *da swidan'ja*; *dwa bil'eta pażalusta*; *ja bal'el'sik is pol'szy*; *u was jes't' zapcias'ti k majej maszyn'e*). Na uwagę zasługuje również fakt, że w przywołanym słowniku litera *ч* oddawana jest za pomocą litery *ć* oraz połączenia *ci*, a nie *cz* (*naličnymi*), *щ* zaś – za pomocą litery *ś* oraz połączenia *si*, a nie *szcz* (*bal'el'sik*).

5. REZULTATY DOTYCHCZASOWYCH BADAŃ NAD PRAKTYKĄ TRANSKRYPCYJNĄ

Dotąd zajmowaliśmy się badaniami nad transkrypcją dokonywaną przez Polaków w sytuacjach spontanicznych, w których transkrybowane teksty nie były poddawane korekcie redakcyjnej. Zamierzaliśmy bowiem sprawdzić, w jakim stopniu system transkrypcji PWN jest intuicyjny dla przeciętnego użytkownika języka. Tak więc analizie poddaliśmy odpowiednio: wyrazy transkrybowane w publicystyce Stanisława Michalkiewicza (w wersjach tekstu sprzed korekty redakcyjnej, publikowanych na stronie internetowej publicysty – Dzienisiewicz 2019), w relacjach z zesłania ogłaszanych na łamach czasopisma „Zesłaniec” (Dzienisiewicz 2023), w wypowiedziach polskich internautów (Dzienisiewicz, Graliński 2023), jak również w pracach studentów II roku rusycystyki (Dzienisiewicz, Dzienisiewicz 2020). Analizy te pozwoliły uzyskać obraz sposobu transponowania wyrazów rosyjskich przez osoby młode, które uczą się języka rosyjskiego (studenci), osoby (przeważnie) młode prezentujące różne poziomy znajomości ruszczyzny – z nieznaną włącznie (internauci), osoby starsze, które dorastały w okresie Polski Ludowej (Stanisław Michalkiewicz), oraz takie, które spędziły część życia w ZSRR (zesłańcy).

W rezultacie przeprowadzonych badań ustalono m.in., że odstępstwa od obowiązującego systemu transkrypcji zaobserwowane w tekstach transkrybowanych przez Polaków powodowane są przez następujące czynniki: 1) brak znajomości poprawnej wymowy i pisowni rosyjskich wyrazów, 2) interferencja wymowy lub ortografii rosyjskiej, 3) interferencja ortograficzna, morfologiczna i fonetyczna polszczyzny, 4) brak znajomości reguł transkrypcji, 5) wpływ rozwiązań graficznych charakterystycznych dla transliteracji, 6) nieuwaga (której rezultatem są literówki). W kontekście powyższych spostrzeżeń należy podkreślić, że piszący stosunkowo często dążą do oddawania właściwości fonetycznych ruszczyzny, np. poprzez odzwierciedlanie akania za pomocą litery *a* bądź zapis litery *w* zamiast *g* w formach dopełniacza przymiotników, liczebników i imiesłowów rodzaju męskiego i nijakiego, a także w części zaimków (np. *он, оно – его, кто – кого, что – чего*) oraz w przysłówku *сегодня* – przykładowo w tekstach transkrybowanych przez internautów udział błędów spowodowanych sugerowaniem się warstwą dźwiękową ruszczyzny stanowi ok. 45% wszystkich omyłek. W ten sposób odzwierciedlana jest stereotypowa polska percepcja słuchowa brzmienia języka rosyjskiego (w tej kwestii zob. Dzienisiewicz, Graliński 2023).

Po przeprowadzeniu badań piszący te słowa sformułował stanowisko w sprawie potrzeby zreformowania obowiązującego systemu transkrypcji, stwierdzając, iż:

[...] dalsze propagowanie owych reguł nie wydaje się zadowalającym rozwiązaniem, gdyż nawet ich opanowanie i skrupulatne stosowanie (które zresztą nie znajduje potwierdzenia w tekstach)

nie uwalnia użytkowników polszczyzny od charakterystycznego dla rzeczonych zasad rozdźwięku między odzwierciedleniem warstwy graficznej i fonetycznej języka rosyjskiego. Za zasadne uznajemy zatem wysunięcie postulatu zmodyfikowania systemu transkrypcji w taki sposób, aby cechował się on możliwie maksymalną wiernością właściwościom fonetycznym języka rosyjskiego. Na korzyść zgłaszanego dezyderatu przemawia fakt, że jest on kompatybilny zarówno z cechami definicyjnymi transkrypcji, jak i z tendencją występującą w przebadanych przez nas tekstach, gdyż użytkownicy polszczyzny stosunkowo często dążą do oddawania wymowy rosyjskiej na piśmie. W związku z tym dodatkowym walorem reguł opartych na powyższych kryteriach byłoby wywiedzenie ich z autentycznego materiału tekstowego, aczkolwiek jednocześnie pozostawiałyby one w zgodzie z nadrzędnym pryncypium fonetycznym oraz nie stanowiłyby zbioru arbitralnych, wewnątrznie sprzecznych preskrypcji (Dzieniaśiewicz 2023: 150).

6. W JAKI SPOSÓB NALEŻAŁOBY ZMODYFIKOWAĆ SYSTEM TRANSKRYPCJI PWN? DYSKUSJA

Jak wynika z dotychczasowego wywodu, stoimy na stanowisku, że system transkrypcji PWN należałoby poddać modyfikacji. Za swoiste motto tego przedsięwzięcia obieramy definicję transkrypcji zawartą w WSOF, głoszącą, że transkrypcja jest systemem, który „wymaga [...] od transkrybującego znajomości języka oryginału”, ponieważ „polega na zapisie [...] tekstów zasadniczo zgodnie z ich oryginalną wymową”. Uważamy bowiem, że system transkrypcji powinien w większym stopniu odwzorowywać wymowę rosyjską. Jednocześnie postulujemy, aby system ten zachował możliwie wiele spośród zaproponowanych dotąd rozwiązań transkrypcyjnych, które uznajemy za właściwe (zarówno reguł transkrypcji PWN, jak i rozwiązań przyjętych przez J. Fiedoruszkowa). Poza tym w świetle przeprowadzonych dotąd badań nad praktyką transkrypcyjną Polaków chcielibyśmy, aby proponowane reguły znajdowały choć częściowe potwierdzenie w uzusie – w sytuacjach, w których praktyka zapisu odpowiada postulatowi oddawania wymowy rosyjskiej.

Problemem, jaki nasuwa się w związku z tak zarysowanym projektem systemu transkrypcji, jest ustalenie stopnia dokładności odzwierciedlenia przez niego brzmienia języka rosyjskiego. Proponowane reguły powinny bowiem stanowić złoty środek między przystępnością dla użytkowników a precyzją zapisu. Zdajemy sobie sprawę, że ze względu na naturalne różnice występujące między językiem polskim i rosyjskim nie uda się doprowadzić do sytuacji, w której system transkrypcji oddawać będzie całe spektrum zjawisk fonetycznych ruszczyzny (jest to możliwe jedynie w wypadku zastosowania transkrypcji fonetycznej *sensu stricto*). Należy zatem zastanowić się, jakie właściwości wymowy języka należałoby uwzględnić w projektowanym systemie. W tym celu dokonajmy przeglądu szczególnie problematycznych kwestii.

Pierwszym zagadnieniem, które chcielibyśmy omówić, są właściwości samogłosek występujących w pozycji akcentowanej. Tak więc rosyjski fonem [a] w pozycji

pod akcentem realizowany jest odmiennie w zależności od fonemów znajdujących się w jego bezpośrednim sąsiedztwie, m.in. przed spółgłoską miękką, po spółgłosce miękkiej lub między dwiema spółgłoskami miękkimi. Z kolei fonem [e] w pozycji po spółgłoskach miękkich wymawiany jest w sposób zbliżony do [i], np. *зде* [gdʲe] (podobnie [u] – *блюдо* [blʲudo]). Również samogłoska [y] przed spółgłoskami miękkimi zbliża się pod względem wymowy do [i], np. *быть* [bytʲ], *пыль* [pylʲ] (Dulewiczowa 1993: 40–43). Z kolei wymowa fonemu [o], występującego w wyrazach rosyjskich wyłącznie pod akcentem, polega na wypowiedzeniu krótkiego dźwięku [u], po którym następuje przejście do otwartego [o] (Dulewiczowa 1993: 43). W związku z powyższym należy ustalić, czy wskazane właściwości wymowy samogłosek rosyjskich w pozycji akcentowanej powinny być uwzględniane w projektowanym systemie transkrypcji. Uznajemy, że na tak postawione pytanie należy udzielić odpowiedzi przeczącej, gdyż włączenie omówionych własności do reguł konwersji wyrazów rosyjskich na znaki polskiego alfabetu prowadziłyby do nadmiernego skomplikowania zasad, w których należałoby uwzględnić zróżnicowane warianty pozycyjne głosek.

Kolejnym problemem wymagającym rozważenia jest kwestia redukcji ilościowej i jakościowej samogłosek w pozycjach nieakcentowanych. Jakkolwiek bowiem redukcja ilościowa nie jest aż tak silna w pierwszej sylabie przed sylabą akcentowaną, w sylabach dalszych oraz poakcentowych zaobserwować można silniejszą redukcję, w której rezultacie powstaje krótki refleks dźwiękowy oznaczany jako [ə]. Przykładowo takiej redukcji ulega fonem [a] w pierwszej sylabie wyrazu *барабан* [bʲaraban] (Dulewiczowa 1993: 43–44). Redukcja jakościowa dotyczy natomiast samogłosek [o] i [e]. Głosce [o] w pozycji nieakcentowanej odpowiada samogłoska [ɑ] (akanie), która zostaje dodatkowo skrócona w sylabach zamkniętych oraz w sylabach dalszych niż pierwsza sylaba za sylabą znajdującą się pod akcentem, np. *домом* [domʲom], *оборона* [əbarona] (Dulewiczowa 1993: 44). Wydaje się, że redukcja ilościowa nie powinna być oddawana w transkrypcji m.in. ze względu na fakt, że oznaczenie tego procesu za pomocą liter polskiego alfabetu nie jest możliwe. Jesteśmy jednak skłonni oznaczać redukcję jakościową głoski [o] w sylabach nieakcentowanych za pomocą litery *a* niezależnie od jej oddalenia od sylab akcentowanych w obrębie wyrazu. Sceptycznie odnosimy się natomiast do praktyki oddawania redukcji jakościowej fonemu [e] (ikania), która stosowana jest w słowniku J. Fiedoruszkowa⁸. Zjawisko to cechuje się bowiem mniejszym zakresem i wyrazistością niż akanie. Poza tym jego oznaczanie wymagałoby – podobnie jak w wypadku samogłosek w pozycji akcentowanej – każdorazowego uwzględniania skomplikowanych wariantów pozycyjnych głosek.

⁸ Ikanie przejawia się najsilniej w pierwszej sylabie przed samogłoską akcentowaną, np. *вещна* [visna], jak również w zamkniętych sylabach poakcentowych, w których głoska [i] ulega skróceniu, np. *полем* [polʲm] (Dulewiczowa 1993: 44). W kwestii właściwości fonetycznych samogłosek nieakcentowanych zob. także Grzybowski, Jaskólski 2021: 39–45; Grzybowski, Olechnowicz, Wawrzyńczyk 1986: 75–91.

Istotną własnością fonetyczną języka rosyjskiego jest także fakt, że w wyrazach rosyjskich obcego pochodzenia spółgłoska poprzedzająca *e* często nie ulega zmiękczeniu. Jak pisze I. Dulewiczowa (1981: 27): „Na domiar złego stwierdzić wypada, że polskie zalecenia wobec języka rosyjskiego mają charakter hiperpoprawnościowy, gdyż w analogicznych wyrazach obcych często nie występuje tam zmiękczenie spółgłoski poprzedzającej *e* i słowniki ortoepiczne wręcz zalecają wymowę takich wyrazów, jak: *ателье, кабаре, отель, постель, шоссе* jako: *атэлье, кабарэ, отэль, постэль, шоссэ* itp.”. Dotychczasowe reguły transkrypcji nakazywały bowiem transkrybować takie wyrazy ze zmiękczeniem: „Wynika to z zaleceń transkrypcji ujednolicających wszystkie wyrazy pospolite przechodzące z języka rosyjskiego, w związku z czym transkrybujemy: *археология, манеж, проспект* jako: *archieologia, manież, prospekt*” (Dulewiczowa 1981: 27). W świetle powyższych informacji uznajemy, że w regule dotyczącej zapisu litery *e* należy wprowadzić wyjątek mówiący o odmiennej pisowni wyrazów obcego pochodzenia.

Kontrowersje może budzić także oznaczenie ubezdźwięcznienia spółgłosek w wygłosie wyrazów wprowadzone przez J. Fiedoruszkowa, np. *дуб* [*dup*], *зуб* [*zup*] (więcej na ten temat zob. w opracowaniach Grzybowski, Jaskólski 2021: 63; Grzybowski, Olechnowicz, Wawrzyńczyk 1986: 105). Jakkolwiek rozwiązanie to może wydać się kontrowersyjne, stoimy na stanowisku, że praktyka ta nie jest konieczna i jedynie wydłużyłaby katalog reguł transkrypcji. Jako że analogiczne zjawisko zachodzi w języku polskim, można bowiem założyć, że rodzimi użytkownicy polszczyzny wykazywać będą naturalną tendencję do ubezdźwięcznienia spółgłosek w wygłosie wyrazów. Analogiczne założenie, bazujące na zbieżności ze stanem w polszczyźnie, należałoby uczynić dla wypadków asymilacji wstecznej, np. *лодка* [*łotka*], *омбоў* [*adboj*], jak również upodobnienia międzywyrazowego, np. *без тебя* [*bestebja*] (w tej kwestii por. Grzybowski, Jaskólski 2021: 61; Grzybowski, Olechnowicz, Wawrzyńczyk 1986: 101–105).

W kontekście powyższych rozwiązań problem stanowi ujęcie w ramy reguł uciętych form wołacza, w których spółgłoski dźwięczne występujące w wygłosie zostają zachowane, np. *Надь* [*Nadʹ*], *Луз* [*Liz*], *Серёж* [*Sʹerioż*] (Dulewiczowa 1993: 46). Dyskusyjna jest także kwestia oznaczania braku upodobnienia przed spółgłoską [*v*] i sonornymi [*l*] i [*r*], por.: *своў* [*svoj*], *мпу* [*tri*] (Dulewiczowa 1993: 47; Grzybowski, Jaskólski 2021: 61). Postulujemy, aby – analogicznie do wyrazów, w których zachodzi ubezdźwięcznienie spółgłosek w wygłosie, upodobnienie wsteczne i upodobnienie międzywyrazowe – nie uwzględniać wskazanych zjawisk w zapisie transkrypcyjnym, motywując tę decyzję ponownie koniecznością każdorazowej drobiazgowej analizy następstwa głosek. Zdajemy sobie przy tym sprawę z faktu, że decyzja ta uniemożliwi włączenie do katalogu reguł części zjawisk fonetycznych charakterystycznych dla ruszczyzny, jednak przyjęcie takiego rozwiązania wymagałoby wprowadzenia zbyt dużej liczby wyjątków utrudniających orientowanie się w zasadach.

Twierdzymy wszelako, że należy wprowadzić regułę nakazującą oddawanie połączenia *сч* występującego w wyrazach *счастье*, *считать* czy *счѐм* za pomocą litery *ś* ze względu na dużą częstość użycia tych wyrazów w języku rosyjskim. Warto byłoby ponadto rozważyć koncepcję ujednoczenia zapisów *tsia* i *t'sia* do *ca*, odpowiednio w formach trzeciej osoby liczby pojedynczej oraz w formach bezokolicznika czasowników zwrotnych.

Kolejną wartą zmodyfikowania kwestią jest zapis fonemu [č], dokonywany w transkrypcji PWN za pomocą dwuznaku *cz*. W przeciwieństwie do swojego polskiego odpowiednika ([č]) fonem ten jest bowiem zawsze miękki (Dulewiczowa 1993: 49). Wydaje się, że najdogodniejszym sposobem jego oznaczania jest litera *ć*, np. *ćelowiek*. Należałoby jednak uniknąć stosowania połączenia literowego *ci*, które mogłoby błędnie sugerować zmiękczenie dźwięku *c*. Do katalogu wyjątków należałoby ponadto włączyć szereg często używanych wyrazów, w których połączenia *чн* i *чт* wymawia się jako [šn] i [št]: *что* [što], *чтобы* [štoby], *скудный* [skušny], *конечно* [kan'ešno] (Dulewiczowa 1993: 51).

Oprócz tego wątpliwości budzi zasada nakazująca transkrybowanie znaku *щ* za pomocą połączenia literowego *szcz*. Sądzymy, że rozwiązaniem bardziej zbliżającym zapis transkrypcyjny do brzmienia rosyjskiej głoski [š':] byłoby użycie znaku *ś* (np. *śuka*), nie zaś *si*, w celu odróżnienia go od zmiękczonego *s* w pozycji przed samogłoską, np. w wyrazie *siewier*.

Postulujemy także oznaczanie miękkości rosyjskiego fonemu [l'] zamiast dotychczasowego zapisu *l*. Na końcu wyrazu i w pozycji przed spółgłoskami jego miękkość mogłaby być oddawana za pomocą apostrofu (*l'*), np. *bol'*, *al'tiernatiwa*, przed samogłoskami zaś – za pomocą połączenia *li*, np. *lieto*. Naszym zdaniem należałoby także zrezygnować z oddawania głoski [f] za pomocą *f* i wzorem J. Fiedoruszkowa zastąpić je literą *l*.

Innym ważkim zagadnieniem jest oznaczanie literackiej wymowy takich wyrazów i połączeń międzywyrazowych, jak np. *ага!*, *ого!*, *Бог* (*бог*), *Бог* (*бога*), *Бог* (*богу*), *бухгалтер*, *благородный*, *Господь* (*господь*), *круг друзей*, *друг брата*, w których dźwięk oznaczany literą *z* wymawiany jest jako [ɣ] (Dulewiczowa 1993: 52; Grzybowski, Jaskólski 2021: 62). W proponowanych dalej zmodyfikowanych zasadach transkrypcji kwestia ta nie została uregulowana, jednak warto poddać pod dyskusję celowość opracowania osobnej reguły dla powyższych wyrazów i połączeń wyrazowych.

W kontekście rozwiązań zaproponowanych przez J. Fiedoruszkowa należy postawić pytanie o zasadność oddawania miękkości spółgłosek przed innymi spółgłoskami miękkimi⁹ (np. *jes't'*, *zapčas'ti*), jeżeli i tak podczas ich wymawiania z dużym

⁹ Zjawisko to obejmuje np. spółgłoski zębowe twarde występujące przed spółgłoskami zębowymi miękkimi (*jes't'*), spółgłoski podwójne w śródgłosie (*в кассе* [f'kas's'e]), a także podczas łączenia prefiksu i tematu albo złożenia (*безземелье* [bez'z'em'el'je]) (Dulewiczowa 1993: 53). Więcej o twar-

prawdopodobieństwem zostaną one zmiękczone automatycznie pod wpływem następujących po nich dźwięków. Wydaje się bowiem, że zabieg ten może niepotrzebnie upodabniać zapis transkrybowany do transkrypcji fonetycznej.

Sceptycznie odnosimy się również do omówionej wyżej koncepcji oznaczania redukcji jakościowej samogłoski [e] za pomocą litery *i* (np. *kriditkaj*; *ciiwyje*; *agriss'iwnej pawid'enije*; *sridi*). Uważamy ponadto, że bezwyjątkowe oddawanie miękkości za pomocą znaku ' (również w pozycji między spółgłoską a samogłoską) zaproponowane przez J. Fiedoruszkowa mogłoby nadmiernie komplikować zapis ze względu na odmienne przyzwyczajenia pisowniowe Polaków (zmiękczenie za pomocą litery *i*). Dlatego proponujemy zachowanie dotychczasowej reguły nakazującej oddawanie zmiękczenia spółgłoski w pozycji przed samogłoską za pomocą litery *i* (*ie*, *io*, *iu*, *ia*).

Na koniec powyższych uwag przypomnijmy, że pragniemy, aby proponowane rozwiązania znalazły (choć częściowe) umocowanie w uzusie. Można bowiem założyć, że dzięki temu stosowanie zasad w praktyce miałyby bardziej naturalny charakter, ponieważ byłyby one zgodne z przyzwyczajeniami większości piszących. Ogląd rezultatów naszych dotychczasowych badań nad praktyką transkrypcyjną Polaków prowadzi do wniosku, że tendencja do zbliżania zapisu transkrybowanego do brzmienia ruszczyzny przejawia się w zakresie:

- 1) oddawania akania,
- 2) pisowni litery *l* zamiast *ł*,
- 3) oddawania miękkości litery *l* przy pomocy *i* przed literami samogłoskowymi,
- 4) zapisu litery *w* w końcówkach fleksyjnych form dopełniacza liczby pojedynczej liczebników, imiesłowów i przymiotników rodzaju męskiego i nijakiego, części zaimek (np. *он, оно – его, кто – кого, что – чего*) oraz w przysłówku *сегодня*,
- 5) pisowni litery *ć* zamiast połączenia *cz*,
- 6) pisowni dwuznaku *dz* zamiast litery *d* (dążenie do oddania miękkości spółgłoski występującej przed samogłoską).

Jak można zaobserwować, powyższe tendencje niemal w pełni odpowiadają opisanym w niniejszym artykule szczegółowym koncepcjom dotyczącym reformy reguł transkrypcji. Wyjątek stanowi wyłącznie zapis dwuznaku *dz* świadczący o chęci oddania miękkości spółgłoski [d] – jak bowiem zauważyliśmy, naszym zdaniem należałoby utrzymać dotychczasowy sposób odzwierciedlenia miękkości w tej pozycji za pomocą litery *i*.

---

dości i miękkości w grupach spółgłoskowych zob. w opracowaniu Grzybowski, Jaskólski 2021: 65–69; Grzybowski, Olechnowicz, Wawrzyńczyk 1986: 106–110.

7. PROPOZYCJA MODYFIKACJI SYSTEMU TRANSKRYPCJI

Biorąc pod uwagę kwestie omówione wyżej, opracowaliśmy swoistą wersję próbną katalogu reguł transkrypcji odpowiadającą zgłaszanym postulatam. Jego trzon stanowią zasady transkrypcji PWN – zostały one jednak zmienione w tych punktach, które w naszym odczuciu wymagały modyfikacji¹⁰. Uzupełniono je także o komentarz dotyczący zapisu niektórych połączeń literowych. Poniżej przedstawiamy propozycję zmodyfikowanego zestawu reguł:

Literę *a* oddajemy przez *a*, np. адрес – *adries*.

Literę *б* oddajemy przez *b*, np. баба – *baba*.

Literę *в* oddajemy przez *w*, np. вода – *wada*.

Literę *г* oddajemy przez *g*, np. Гоголь – *Gogal'*, книга – *kniga*; wyjątek stanowią formy dopełniacza rodzaju męskiego i nijakiego przymiotników, liczebników, imiesłowów i części zaimków zakończone na *-ogo*, *-ego*, w których literę *г* oddajemy przez *w*, np. шестого – *szeszowa*; летнего – *lietniewa*; его – *jewo*, a także przysłówki *сегодня*; wyjątkiem są także wyrazy pisane przez *г*, lecz wymawiane przy użyciu [x], w których literę *z* oddajemy przez *ch*, np. мягкий – *miachkij*, смягчение – *smiachćenije*.

Literę *д* oddajemy przez *d*, np. дорога – *daroga*.

Literę *е* oddajemy przez:

- 1) *je* – na początku wyrazu, po samogłoskach i po *ъ*, *ь*, np. Елена – *Jeliena*; дует – *dujet*; объехал – *abjechal*, фельетон – *fieljeton*;
- 2) *e* – po *ж*, *ц*, *ч*, *ш*, *щ*, np. жена – *żena*, цена – *cena*, Чернышевский – *Ćernyszewskij*, шелест – *szeliest*, щека – *śeka*; w wyrazach obcego pochodzenia *e* po wszystkich literach spółgłoskowych i samogłoskowych transkrybujemy jako *e*, np. археология – *archealogija*, ателье – *ateljje*, кабаре – *kabare*, манеж – *maneż*, Мендельсон – *Mendel'son*, отель – *otel'*, пастель – *pastel'*, проспект – *praspekt*, проект – *praekt*, шоссе – *szasse*.
- 3) *ie* – po wszystkich innych spółgłoskach, np. дед – *died*, Лермонтов – *Liermantaw*, семь – *siem'*, земледелец – *ziemliedieliec*.

Literę *ё* oddajemy przez:

- 1) *jo* – na początku wyrazu, po samogłoskach i po *ъ*, *ь*, np. ёлка – *jolka*, её – *jejo*, объём – *abjom*, Соловьёв – *Salawjow*;
- 2) *o* – po *ж*, *ч*, *ш*, *щ*, np. жёлтый – *żoltyj*, Пугачёв – *Pugaćow*, шёл – *szol*, щёлкать – *śolkat'*;
- 3) *io* – po wszystkich innych spółgłoskach, np. лёд – *liod*, нёс – *nios*, орёл – *ariol*, пёс – *pios*.

¹⁰ W miejscach, w których reguły transkrypcji PWN nie zostały zmienione, stosowane są sformułowania i przykłady występujące w oryginalnym (przytoczonym wcześniej) katalogu reguł.

Litereŕ ж oddajemy przez *ż*, np. жалко – *żalka*.

Litereŕ з oddajemy przez *z*, np. залог – *zalog*.

Litereŕ и oddajemy przez:

1) *i*, np. игра – *igra*, Никита – *Nikita*; również ро ч, щ, np. чистый – *ćistyj*, щиток – *śitok*;

2) *ji* – ро ь, np. Коробьин – *Karobjin*;

3) *y* – ро ж, ц, ш, np. жила – *żyła*, цитра – *cytra*, шило – *szyła*.

Litereŕ й oddajemy przez *j*, np. май – *maj*.

Litereŕ к oddajemy przez *k*, np. как – *kak*.

Litereŕ л oddajemy przez:

1) *li* – przed e, ё, ю, я, np. левый – *liewujj*, лёд – *liod*, любой – *liuboj*, Ляля – *Lialia*;

2) *l'* – przed ь, np. моль – *mol'*, смертельный – *smiertiel'nyj*, стабильность – *stabil'nast'*.

3) *l* – przed spółgłoskami, przed samogłoskami a, и, o, y, ы oraz na końcu wyrazu, np. долгий – *dolgij*, лапа – *lapa*, липа – *lipa*, лоза – *laza*, лук – *luk*, лысый – *lysyj*, стол – *stol*.

Litereŕ м oddajemy przez *m*, np. монарх – *manarch*.

Litereŕ н oddajemy przez *n*, np. народ – *narod*.

Litereŕ о w sylabie akcentowanej oddajemy przez *o*, np. городской – *garadskoj*; w sylabach nieakcentowanych literę o oddajemy przez *a*, np. второй – *wtaroj*, дворянский – *dwarianskij*, спасибо – *spasiba*.

Litereŕ п oddajemy przez *p*, np. полно – *polna*.

Litereŕ р oddajemy przez *r*, np. речь – *rieć*.

Litereŕ с oddajemy przez *s*, np. сани – *sani*.

Litereŕ т oddajemy przez *t*, np. труд – *trud*.

Litereŕ у oddajemy przez *u*, np. укроп – *ukrop*.

Litereŕ ф oddajemy przez *f*, np. факт – *fakt*.

Litereŕ х oddajemy przez *ch*, np. хорошо – *charaszo*.

Litereŕ ц oddajemy przez *c*, np. цена – *cena*.

Litereŕ ч oddajemy przez *ć*, np. чудесно – *ćudiesna*; wyjątek stanowią wyrazy, w których litera ч wymawiana jest jako [š] i oddawana za pomocą *sz*, np. что – *sztto*, чтобы – *sztoby*, скучный – *skusznyj*, конечно – *kaniieszna*.

Litereŕ ш oddajemy przez *sz*, np. шаг – *szag*.

Litereŕ щ oddajemy przez *ś*, np. щука – *śuka*.

Litereŕ ъ pomija się, np. объём – *abjom*.

Litereŕ ы oddajemy przez *y*, np. пышка – *pyszka*.

Litereŕ ь oddajemy przez *'* – znak zmiękczenia, np. будьте – *bud'tie*, словарь – *slawar'*; znak jest pomijany, gdy występuje ро ж, ш, ч, щ oraz przed samogłoską.

Litereŕ э oddajemy przez *e*, np. поэт – *paet*.

Literę ю oddajemy przez:

- 1) *ju* – na początku wyrazu oraz po samogłoskach i po ъ, ь, np. южный – *jużnyj*, даю – *daju*, адъютант – *adjućant*, бью – *bju*;
- 2) *iu* – po spółgłoskach, np. люблю – *liubliu*, Тютчев – *Tiutćew*, сюда – *siuda*.

Literę я oddajemy przez:

- 1) *ja* – na początku wyrazu oraz po samogłoskach i po ъ, ь, np. Яковлев – *Ja-kawliew*, моя – *maja*, объяснить – *abjasnit'*, семья – *siemja*;
- 2) *ia* – po spółgłoskach, np. Коля – *Kolia*, нося – *nasia*, мясо – *miasa*.

Dodatkowe uwagi:

1. W formach czasowników kończących się na *ться* i *тся* wskazane połączenia liter oddajemy przez *ca*, np. трудиться – *trudica*, кажется – *każeca*.
2. Połączenie *сч* występujące np. w wyrazach *счастье*, *считать* i *счёт* oddajemy przez *ś*: счастье – *śastje*, считать – *śitat'*, счёт – *śot*.

Powyższy katalog reguł nie precyzuje pewnych zagadnień, do których należałoby się odnieść w formie dodatkowych komentarzy. Tak więc ze względu na fakt, że język rosyjski różni się od polszczyzny w zakresie reguł ortograficznych, m.in. pisowni wielką i małą literą, w zaprojektowanym systemie transkrypcji stosowane będą zasady języka rosyjskiego, np. odnoszące się do pisowni nazw narodowości, które w języku rosyjskim zapisuje się małą literą (np. *paliaki*, *rusckije*, *niemcy* itp).

Warto poruszyć także kwestię kontekstowego zróżnicowania wyrazów rosyjskich. Przedstawione reguły dotyczą jedynie form cytatu (transkrypcja biblioteczna), nie zaś elementów spolszczonych charakterystycznych dla transkrypcji wydawniczej, np. wzorowanej na polskiej odmianie wyrazów rosyjskich w rodzaju: *amurskiej*.

W kontekście powyższej uwagi zaznaczmy, że nie przewiduje się również spolszczania grup spółgłoskowych, np. zmiękczenia *n* w zapisie grup ze spółgłoską *n*: *-нск-*, *-зн-*, *-нш-*, *-нц-*, a więc zamiast: *Kuźnieck*, *Jadrińcew*, *Благowiedzczeńск*, *Міеншыков* należy pisać: *Kuznieck* (Кузнецк), *Jadrincew* (Ядринцев), *Благowiedzczensk* (Благовещенск), *Mienszykow* (Меншиков) (przykłady za: Dulewiczowa 1981: 32).

Należy także szerzej omówić sposób oznaczania liter spółgłoskowych. Otóż spółgłoski miękkie oznacza się tak samo, jak w transkrypcji PWN, tj. w pozycji, gdy po spółgłosce miękkiej znajduje się samogłoska – za pomocą znaku *i*, np. *nieba*, *rieka*; w pozycji, gdy po spółgłosce miękkiej następuje inna spółgłoska w śródgłosie – za pomocą znaku miękkości, np. *bor'ba*; znak miękkości stosuje się także w wygłosie, np. *dien'*, *liubow'*. Trzeba podkreślić, że w celu zmiękczenia nie używa się polskich znaków *ź*, *ń*, *ś*, *dź*, *ć*, jak np. *Kuźma* czy *dień* (rozwiązanie to sugeruje Irena Dulewiczowa – zob. Dulewiczowa 1981: 30) – zamiast tego piszemy: *Kuz'ma*, *dien'*, analogicznie do *Sibir'*, *Nad'* itp.

8. PODSUMOWANIE

Zaprezentowany zestaw reguł zachowuje wiele spośród wcześniejszych ustaleń dotyczących sposobu odzwierciedlenia wymowy rosyjskiej za pomocą znaków polskiego alfabetu, jednak uwydatnia się w nim dążenie do większego zbliżenia tekstu transkrybowanego do oryginalnej wymowy rosyjskiej w myśl koncepcji głoszącej, że transkrypcja powinna możliwie dokładnie oddawać brzmienie języka za pomocą znaków alfabetu. W celu zaprezentowania praktycznego zastosowania zaproponowanych zasad dołączono do niniejszego artykułu aneks zawierający teksty napisane w języku rosyjskim przetranskrybowane na znaki polskiego alfabetu zgodnie z opracowanymi regułami.

Ze względu na ukierunkowanie na oddawanie brzmienia ruszczyzny zasady te w dużej mierze odchodzą od dotychczasowej tradycji zapisu tekstów w języku rosyjskim za pomocą znaków polskiego alfabetu, a także stoją w sprzeczności z rozwiązaniami przyjętymi w systemach transkrypcji wypracowanych dla innych języków europejskich¹¹. Za ich stosowaniem przemawia jednak fakt, że mogłyby one być wykorzystywane m.in. w słownikach tematycznych, rozmówkach polsko-rosyjskich czy podręcznikach języka rosyjskiego, ułatwiając naukę poprawnej wymowy osobom niebędącym specjalistami z zakresu językoznawstwa.

Zaproponowany katalog reguł stanowi odpowiedź na dotychczasową krytykę systemu transkrypcji PWN. Nie pretenduje on do miana koncepcji usuwającej dotychczasowe trudności związane ze sposobem zapisu języka rosyjskiego z wykorzystaniem znaków polskiego alfabetu. W toku wywodu liczne wątpliwości zostały bowiem jedynie zasygnalizowane, a wiele z nich nie zostało zadowalająco rozstrzygniętych – jesteśmy świadomi, że reguły te nie w pełni konsekwentnie realizują postulat oddawania wymowy rosyjskiej. Z pewnością należałoby rozważyć także inne zagadnienia dotyczące zapisu, które nie zostały omówione w niniejszym artykule. Niemniej pomimo powyższych mankamentów piszący te słowa pragnie wyrazić nadzieję, że zaproponowane zasady stanowiąc będą bodziec do dyskusji nad kształtem zasad transkrypcji, przyczyniając się do wypracowania spójniejszego systemu reguł w przyszłości.

Bibliografia

- BOSRYA – Kalenchuk, M.L., Kasatkin, L.L., Kasatkina, R.F. red. 2017. *Bol'shoy orfoepicheskiy slovar' russkogo yazyka. Literaturnoye proiznosheniye i udareniye nachala XXI veka: norma i yeyë varianty*. Moskva: Ast-Press.
- Dulewiczowa, I. 1981. *Transkrypcja i transliteracja wyrazów rosyjskich*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

¹¹ Jako przykład można wskazać język czeski, w którym nie oddaje się wielu zjawisk fonetycznych, np. akania, zob.: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=924> [dostęp: 11.05.2024].

- Dulewiczowa, I. 1993. *Gramatyka konfrontatywna rosyjsko-polska. Fonetyka i fonologia. Grafia i ortografia*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy „Omnitech Press”.
- Dzienisiewicz, D. 2019. O (nie)przestrzeganiu zasad transkrypcji współczesnego języka rosyjskiego (na przykładzie felietonistyki Stanisława Michalkiewicza). *Slavia Orientalis* 68 (1), s. 167–187.
- Dzienisiewicz, D. 2023. Transkrypcja tekstu rosyjskiego na znaki polskiego alfabetu w relacjach z zesłania publikowanych na łamach czasopisma „Zesłaniec”. *Studia Rossica Posnaniensia* 48 (2), s. 133–151.
- Dzienisiewicz, D., Dzienisiewicz, M. 2020. Praktyka transkrypcji współczesnego języka rosyjskiego na znaki polskiego alfabetu w świetle reguł Wydawnictwa Naukowego PWN (na podstawie eksperymentu badawczego). *Studia Rossica Gedanensia* 7, s. 59–70.
- Dzienisiewicz, D., Graliński, F. 2023. Konwersja tekstu rosyjskiego na znaki polskiego alfabetu w wypowiedziach polskich internautów. *Język Polski* 103 (3), s. 29–41.
- EJP – Ubrańczyk, S., Kucała, M. red. 1999. *Encyklopedia języka polskiego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- EWJP – Urbańczyk, S. red. 1978. *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*. Wrocław–Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Fedorushkov, Y. 2018. *Kieszonkowy słownik piłki nożnej: rosyjsko-polski i polsko-rosyjski*. Warszawa: Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia.
- Grzybowski, S., Jaskólski, A. 2021. *Zarys fonetyki języka rosyjskiego (wraz z ćwiczeniami). Skrypt dla studentów filologii rosyjskiej*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Grzybowski, S., Olechnowicz, M., Wawrzyńczyk, J. 1986. *Gramatyka opisowa języka rosyjskiego. Część 1. Fonetyka, fonologia, pismo*. Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- ISJP – Bańko, M. red. 2000. *Inny słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jodłowski, S., Taszycki, W. 1985. *Zasady pisowni polskiej i interpunkcji ze słownikiem ortograficznym*. Wrocław–Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Klemensiewicz, Z. red. 1957. *Pisownia polska. Przepisy – słowniczek*. Wrocław: Zakład im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN.
- Lachur, C. 2004. *Zarys językoznawstwa ogólnego*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Uniwersytetu Opolskiego.
- Lednicki, W. red. 1934. *Projekt transkrypcji z języka rosyjskiego na język polski*. Kraków: Skład Główny: Gebethner i Wolff.
- NOSRYA – Ivanova, T.F. 2005. *Novyy orfoepicheskiy slovar' russkogo yazyka*. Moskwa: Russkiy Yazyk Media.
- Sawicka, I. red. 2007. *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich 2. Fonetyka, fonologia*. Opole: Uniwersytet Opolski.
- SJPsZ – Szymczak, M. red. 1992. *Słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SOJP – Szymczak, M. red. 1993. *Słownik ortograficzny języka polskiego wraz z zasadami pisowni i interpunkcji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SWJP – Dunaj, B. red. 1996. *Słownik współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Wilga.
- USJP – Dubisz, S. red. 2006. *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

WSJP PAN – Żmigrodzki P. red. 2007–. *Wielki słownik języka polskiego PAN*. Online: <https://wsjp.pl/>.
 WSOB – Podracki, J. red. 2001. *Wielki słownik ortograficzno-fleksyjny*. Warszawa: Bertelsmann Media.

Źródła internetowe

DS – Czesak, A., Szałkiewicz, Ł., Żurowski, S. red. *Dobry słownik*. Online: <https://dobrysownik.pl/> [dostęp: 6.09.2024].
<https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=924> [dostęp: 11.05.2024].
<https://sjp.pwn.pl/zasady/308-76-B-Transkrypcja-wspolczesnego-alfabetu-rosyjskiego;629697.html> [dostęp: 15.05.2024].
<https://www.gov.pl/web/ksng/zasady-latynizacji> [dostęp: 15.05.2024].
https://www.kommersant.ru/doc/6664893?from=spend_time [dostęp: 15.05.2024].
https://www.kommersant.ru/doc/6677926?from=spend_time [dostęp: 15.05.2024].
<https://www.kommersant.ru/doc/6688861?from=main> [dostęp: 15.05.2024].
<https://www.kommersant.ru/doc/6688872?from=main> [dostęp: 15.05.2024].
https://www.kommersant.ru/doc/6689533?from=glavnoe_6 [dostęp: 15.05.2024].
<https://www.ushuaia.pl/transliterate/> [dostęp: 15.05.2023].

Is it necessary to reform the transcription system of Russian texts into the Polish alphabet? A contribution to the discussion on transcription rules and the presentation of some solutions

Summary

The article raises the issue of the validity of modifying the current transcription system of Russian texts into characters of the Polish alphabet. The introduction presents the concept of transcription, the PWN transcription rules and their current criticism, as well as the results of research on the transcription practice of Poles. Next, the author discusses the directions for possible modification of the transcription rules so that they better reflect the phonetic side of the Russian language, and then presents a proposal for a catalogue of rules modified according to the previously made assumptions. In order to show the practical application of the proposed rules, sample texts transcribed in accordance with them are attached to the article. The author intends the article to be a contribution to the discussion on the current and future shape of the rules for transcribing the Russian language into characters of the Polish alphabet.

Keywords: transcription – Polish – Russian – linguistic norm – usage.

Adj. Marta Falkowska

ANEKS – PRZYKŁADOWE TEKSTY PRZETRANSKRYBOWANE ZGODNIE Z ZAPROPONOWANYMI REGUŁAMI

I.

Многие россияне считают, что депрессия – это не болезнь, а плохое настроение, которое можно исправить физической активностью или походом в кино. На самом деле, это опасное заблуждение. В современном нестабильном мире, который провоцирует у людей множество переживаний и страхов, депрессия становится одним из самых распространенных заболеваний. Чем грозит депрессия и почему она может быть смертельно опасной болезнью, какими депрессиями болеет человечество, как их лечат и что нужно делать, чтобы не заболеть, психиатр и психотерапевт Виктория Читлова рассказала спецкору «Ъ» Ольге Алленовой.

Źródło: https://www.kommersant.ru/doc/6689533?from=glavnoe_6 [dostęp: 15.05.2024].

Transkrypcja:

Mnogije rassijanije śitajut, szto diepriessija – eta nie baliezn', a plachoje nastrajenije, katoraje moźna isprawit' fizičeskaj aktiwnastju ili pachodam w kino. Na samam dielie, eta apasnaje zabluźdzenie. W sawriemiennam niestabil'nam mirie, katoryj prawacyrujet u liudiej množstwa pierieźwanij i strachaw, diepriessija stanowica adnim iz samych rasprastranionnych zabaliewanij. Ćem grazit diepriessija i paćemu ana moźet byt' smiertiel'na apasnaj baliezniju, kakimi diepriessijami baliejet ćelawiećestwa, kak ich liećat i szto nuźna dielat', sztoby nie zabaliet', psichiatr i psichatierapiewt Wiktorija Ćitlowa rasskazala spieckoru «Ъ» Oł'gie Allienawaj.

II.

Крупный производитель тары для агрохимии Ipackchem со штаб-квартирой в Париже продал российское подразделение, поставляющее упаковку в том числе Syngenta, одному из основных игроков на рынке средств защиты растений. Новым владельцем площадки стала компания, которую связывают с агрохолдингом «Таврос», хотя последний причастность к этой сделке отрицает. Эксперты видят потенциал роста спроса на тару для агрохимии в связи с сокращением импорта.

Źródło: <https://www.kommersant.ru/doc/6688861?from=main> [dostęp: 15.05.2024].

Transkrypcja:

Krupnyj praizwaditel' tary dla agrochirii Ipackchem sa sztab-kwartiraj w Pariże pradal rassijskaje padrazdielienije, pastawliajućeje upakowku w tom ćislie Syngenta, adnamu iz asnawnych igrakow na rynku sriedstw zaśity rastienij. Nowym wladiel'cem plaśadki stala kompanija, katoruju swiazywajut s agracholdingam «Tawras», chatia pasliednij pričastnast'

k etaj sdielkie atricajet. Ekspierty widiat patencyal¹² rosta sprosa na taru dlia agrachimii w swiazi s sakraśenijem imparta.

III.

Минфин выступил за смягчение положений закона о финомбудсмене, касающихся лиц, которым потребитель передает свои права требования к финансовым организациям. Сейчас такие посредники оплачивают свое обращение к омбудсмену, даже если в итоге оно не рассматривается. Министерство предлагает возвращать деньги в случае отзыва обращения. Однако, по мнению юристов, на практике реализовать такое право третьих лиц может оказаться непросто.

Минфин предлагает скорректировать положения закона «Об уполномоченном по правам потребителей финансовых услуг». Проект изменений опубликован 7 мая. Они касаются лиц, которым потребитель передает право требования к финансовым организациям. Сейчас такие посредники при обращении к финомбудсмену уплачивают сбор в 15 тыс. руб. (напрямую граждане могут обращаться бесплатно), даже если оно по различным причинам не рассматривается.

Źródło: <https://www.kommersant.ru/doc/6688872?from=main> [dostęp: 15.05.2024].

Transkrypcja:

Minfin wystupil za smiachćenije palaženij zakona a finombudsmienie, kasajuśichsia lic, katorym patriebitel' pieriedajot swai prawa triebawanija k finansawym arganizacyjam. Siejčas takije pasriedniki aplaciwajut swajo abraśenije k ombudsmieniu, daże jesli w itogie ano nie rassmatrjawajeca. Ministierstwa priedlagajet wazwraśat' dien'gi w slućaje otzywa abraśenija. Adnaka, pa mneniju juristaw, na praktikie rializawat' takoje prawa trietjich lic możet akazaca nieprosta.

Minfin priedlagajet skarriektirawat' palaženija zakona «Ab upalnamoćennam pa prawam patriebitielej finansawych uslug». Praekt izmienienij apublikowan 7 maja. Ani kasa-juca lic, katorym patriebitel' pieriedajot prawa triebawanija k finansawym arganizacyjam. Siejčas takije pasriedniki pri abraśenii k finombudsmieniu uplaćiwajut sbor w 15 tys. rub. (napriamuju graźdanie mogut abraśaca biesplatna), daże jesli ano pa različnym pričnam nie rassmatrjawajeca.

IV.

В нынешнем году исполняется 70 лет со дня смерти в Цолликоне, Швейцария, русского философа и публициста Ивана Ильина. Ильин – одна из самых противоречивых фигур

¹² W miejscach, w których reguły transkrypcji PWN nie zostały zmienione, stosowane są sformułowania i przykłady występujące w oryginalnym (przytoczonym wcześniej) katalogu reguł.

в истории русской мысли, в последние годы он не раз оказывался в центре внимания, подчас скандального. В частности, в апреле некоторые представители общественности с возмущением обнаружили, что в Российском государственном гуманитарном университете функционирует Высшая политическая школа имени Ивана Ильина под руководством философа и социолога Александра Дугина. К возмущенным гражданам присоединились несколько политиков-коммунистов, аргументы которых сводились к недопустимости наименования научного центра в честь философа, который якобы потворствовал германским нацистам. Руководство вуза встало на защиту Ильина, объявив, что никаких нацистов Ильин не поддерживал, а коммунисты стараются ради саморекламы. Корреспондент «Ъ» Эмилия Габдуллина нашла в лице кандидата философских наук Николая Герасимова специалиста по наследию Ильина, и вместе они постарались без эмоций разобраться в спорных вопросах, связанных с биографией и творческим наследием мыслителя.

Źródło: https://www.kommersant.ru/doc/6677926?from=spend_time [dostęp: 15.05.2024].

Transkrypcja:

W nyniesznem gady ispalniajeca 70 liet sa dnia smierti w Collikonie, Szwiejcarija, russkawa filosafa i publicysta Iwana Iljina. Iljin – adna iz samych pratiwariećiwych figur w istorii ruskaj mysli, w pasljednije gody on nie raz akazywalsia w centrie wnimanija, padčas skandal’nawa. W ćastnasti, w apriellie niekataryje priedstawiteli abśestwiennasti s wazmuśenijem abnaruzyli, szto w Rassijskam gasudarstwiennam gumanitarnam uniwersitetie funkcyani-rujet Wysszaja palitićeskaja szkola imieni Iwana Iljina pad rukawodstwam filosafa i sacyologa Alieksandra Dugina. K wazmuśonnym graźdanam prisajedinilis’ nieskal’ka palitikaw-kammunistaw, argumienty katorych swadilis’ k niedapustimasti naimienawanija naućnawa centra w ćest’ filosafa, katoryj jakaby patworstwawal giermanskim nacystam. Rukawodstwa wuza wstala na zašitu Iljina, abjawiw, szto nikakich nacystaw Iljin nie paddierźywal, a kammunisty starajuca radi samarieklamy. Karriespandient «Ъ» Emilija Gabdullina naszła w lice kandidata filasofskich nauk Nikalaja Gierasimawa spiecyalista pa nasljediju Iljina, i wmiestie ani pastaralis’ biez emocyj razabraca w spornych waprosach, swiazannych s biagrafiej i tworćeskim nasljedijem myslitelia.

V.

За всю историю Сенегала после обретения им независимости в 1960 году там не произошло ни одного военного переворота. Все президенты страны приходили к власти демократическим путем. У вступившего в должность 2 апреля 2024 года пятого президента Сенегала этот путь был самым необычным. Бассиру Диомай Фай вышел из тюрьмы за десять дней до выборов, на которых он одержал победу в первом туре. На выборы Бассиру Диомай Фай шел в качестве дублера главного кандидата от оппозиции, которому участие в выборах было запрещено из-за судимости.

Źródło: https://www.kommersant.ru/doc/6664893?from=spend_time [dostęp: 15.05.2024].

Transkrypcja:

Za wsiu istoriju Sieniegala poslie abrietienija im niezawisimosti w 1960 gadu tam nie pr-
izaszlo ni adnawo wajennawa pieriewarota. Wsie priezidienty strany prichadili k własti
diemakratičeskim putiom. U wstupiwszewa w dolžnast' 2 aprielia 2024 goda piatawa prie-
zidenta Sieniegala etat put' byl samym nieabyčnym. Bassiru Diomaj Faj wyszel iz tiur'my
za diesiat' dniej da wybaraw, na katorych on adierzał pabiedu w pierwam turie. Na wybary
Bassiru Diomaj Faj szol w kačestwie dubliora glawnawa kandidata at appazicyi, katoramu
učastije w wybarach byla zapriešeno iz-za sudimasti.